

Enkele bladzijden uit de vóór- geschiedenis van het klooster Mariënpool.

In het tweede deel van ons Jaarboekje, verschenen in 1905, heeft de heer W. J. J. C. Bijleveld een uitvoerig opstel gegeven, getiteld: Het nonnenklooster Mariënpool en de stichter Boudewijn van Swieten (zie blz. 138 e.v.). Daarin wordt op blz. 145 verhaald, dat Boudijn van Swieten 18 Augustus 1428 van den burggraaf van Leiden, heer Hendrik van Wassenaer, kocht het huis Paddenpoel met bijbehooren en 28 morgen lands in de parochie van Oegstgeest, teneinde daar een nonnenklooster te vestigen. De heer Bijleveld voegde daaraan toe, dat de burggraaf den vorigen dag verlof tot dien verkoop had gekregen van zijne leenvrouwe, gravin Jacoba, en dat dit slot bijna in puin lag, daar het geene herstelling had ondergaan, sedert het in 1420 door den elect van Luik, Jan van Beyeren, was vernield, toen hij den burggraaf-eigenaar in Leiden belegerde. Wat de voorgeschiedenis van het slot betreft, deelde de heer Bijleveld alleen mede: „Het was reeds sedert eeuwen het eigendom der

burggraven, doch waarschijnlijk meer een jachtslot dan een versterkt kasteel.”

Het klooster is, blijkens den in den aanhef van genoemd opstel ten deele weergegeven stichtingsbrief, gebouwd „opter hofsteden die men te hieten plach Podiken Poel ende voirtan sel hieten Sunte Marien Poel, of Onser Liever Vrouwen Poel.” De naam van het burggrafelijk slot was dus Podiken Poel, en naar later spraakgebruik Paddenpoel.

De eerste maal, dat ik van dit huis melding vond gemaakt, is in eene leenacte van 2 April 1309, betreffende tienden in de omstreken van Leiden ¹⁾. In die acte is namelijk sprake van het huis, „dat men heet Podikenpoele, dat tseren Willems was van Egmonde”. De hier bedoelde heer Willem van Egmond kan niemand anders zijn geweest, dan de in Maart 1304 overleden schoonvader van den toenmaligen Leidschen burggraaf, heer Henric van Cuyck. Heer Willem van Egmond behoorde tot het vermaarde geslacht van dien naam en was getrouwd met zekere vrouwe Ada, overleden in Januari 1297. Zijne dochter Halewine van Egmond werd reeds in of vóór 1266 uitgehuwelijkt aan den destijds nog onmondigen burggraaf van Leiden, vandaar dat heer Willem voor zijnen schoonzoon in dat jaar optrad ²⁾.

Of het huis Podikenpoel door heer Willem van

1) Algem. Rijksarch. : Hollandsche leenkamer n°. 49, fol. 11.

2) Zie van den Bergh's Oorkondenboek, deel 11 n°. 151 en Nalezing n°. 41.

Egmond is gebouwd, blijkt niet; evenmin of de grond, waarop het stond, zijn eigendom was. Het is niet onmogelijk, dat Podikenpoel reeds in de 13de eeuw burggrafelijk bezit is geweest en dat het aan heer Willem van Egmond slechts tijdelijk heeft toebehoord. Zooveel is echter zeker, dat het na zijn dood niet is gekomen aan zijne afstammelingen in mannelijke lijn, maar aan den burggraaf van Leiden. Heer Willem's kleinzoon, de Leidsche burggraaf heer Dirk van Cuyck, blijkt „thuys te Poedekenpoele mit den lande, dat dairtoe behoirt”, in leen te hebben gehouden van den Graaf van Holland en in achterleen te hebben uitgegeven aan zijnen neef Dirk van der Made, welke uitgifte 6 Maart 1334 door den Graaf werd bekrachtigd, waarschijnlijk met het oog op het naderend kinderloos overlijden van den burggraaf ¹⁾. Toen heer Dirk van Cuyck enkele jaren later inderdaad zonder wettige nakomelingen na te laten kwam te overlijden, viel het burggraafschap van Leiden ten deel aan diens neef Philips van Wassenaer. Of Dirk van der Made, die het huis Podikenpoel in leen hield, toen nog in leven was, waag ik te betwijfelen. Met zekerheid kan ik alleen zeggen, dat zijn zoon Henric van der Made zijn leenvolger is geweest en als zoodanig ook te boek staat in het Wassenaersche leenregister ²⁾. Deze Henric van der Made is luttele jaren later -- in of kort voor 1351 -- kinderloos overleden. Zijn erfgenaam was zijn broeder

---

1) Zie van Mieris' Charterboek deel II, blz. 561.

2) Twickel: leenboek van Wassenaer AA, fol. 8

Jan van der Made ¹⁾, maar het blijkt niet, of deze ook Podikenpoel heeft bezeten. Volgens het leenregister beleende de Leidsche burggraaf 15 December 1354 daarmede Jan van der Wateringhe ²⁾ behoorende tot het bekende geslacht van der Wateringen.

Deze moet niet lang daarna kinderloos zijn overleden. In ieder geval heeft de burggraaf een tiental jaren later weder de beschikking over Podikenpoel gekregen. In zijn leenregister staat deze bezitting als volgt omschreven ⁴⁾ :

Dit is t lant dat ter woninghe ten Poel behoert.

In den eersten onder thuis dair oude Heynric lest in woende aen gheest ende weydelant X hont ende xxv gairden.

Item an die noirtzide van Petmans III¹/₂ hont ende XX gaerden.

Item an die zuytzide van Petmans VII hont ende een verendeel en VI¹/₂ roede.

Item dairan III¹/₂ hont ende X gaerden gheest.

Item jeghens duyfhuys XI hont ende LXXXI¹/₂ gaerde.

Item die hoghe hoern 111 morghen ¹/₂ hont ende V gairden.

1) Hooge Raad van Adel: leenboek van Hodenpijl.

2) Twickel: leenboek van Wassenaer AA, fol. 34.

3) Volgens het Wassenaersche leenregister werd heer Aelbrecht van der Wateringhe 24 Augustus 1366 beleend met zeven morgen lands „gheleghen in der woninghe ten Poel” (AA, fol. 26), welke door hem van den burggraaf waren gekocht, zooals blijkt bij de beleening daarmede van Philips Aerntsz. van den Damme op Woensdag na St. Gheerden-dag 1372, waarbij staat, dat deze zeven morgen, „hair Aelbrecht, mijn neve, yegens mi cofte ende van mi ontfinc” (AA, fol. 37)

4) Twickel: leenboek van Wassenaer AA, fol. 61^vso.

Item duyfhuysvelt II¹/₂ morghen I hont ende XXV gaerden.

Item die laghe hoern III¹/₂ morghen ende I hont.

Item die poertcamp X hont ende XLII gairden.

Item die molencamp II morghen ende II hont.

Item t wisengras V¹/₂ morghen.

Item die lane ¹/₂ morghen.

Item die hiemwerf III morghen ende I hont.

Die vrije beschikking kwam hem in 1371 zeer te stade, daar hij toen middelen moest beramen om Philips Aerntzoon van den Damme tevreden te stellen, die op het huis ter Horst onder Voorschoten woonde, maar dit moest gaan ontruimen ter wille van 's burggraven zoon. Zoo werd Podikenpoel aan dezen Philips toegedacht en werd hij daarmee door den burggraaf beleend. Het huis verkeerde destijds mogelijk niet in een al te besten staat, want de nieuwe bezitter blijkt daaraan veel ten koste te hebben gelegd. Van dien nieuwen bezitter, Philips Aerntzoon van den Damme, die in 1385 nog schout te Voorschoten was, lezen wij, dat hij als medeschuldige aan den doodslag van Dirk van der Does te Voorburg werd verbannen en dat de baljuw van Rijnland in 1386 zijne goederen verkocht. Van de opbrengst daarvan werd in de baljuwsrekening eene som van 36 ₤ in mindering gebracht door Robbert Ijsbrantszoon voor hetgeen hij aan den woning ten Poel had vertimmerd J).

Wat in de eerstvolgende jaren met het huis is geschied, is mij niet gebleken. Eerst na den welbe-

1) Algem. Rijksarch.: Holland Div. Rek. no. 892, fol. 2.

kenden moord van Jonkvrouw Aleid van Poelgeest, waarbij ook de hofmeester Willem Kuser het leven liet en tengevolge waarvan geheel Holland in beroering kwam, vond ik van Podikenpoel weder melding gemaakt. Die moord had plaats 22 September 1392 en 28 Mei d.a.v. werd de Leidsche burggraaf Philips van Wassenaer deswege met vele andere edelen verbannen. Den 12^{den} November 1393 gelastte Hertog Aelbrecht van Beyeren aan den schout van Leiden: „dat ghij sonder vertreck, desen brief ghesien, van „onsen wegghen doet nederwerpen, bernen ende „nederhouwen zulcke huze, als waren heren Philips „van Wassenaer, ende ons toeghewijst zijn met „rechte ende vonnisse van Willem Cusers doot, „als ‘t huys op ‘t Zant, *huys tot Pokepoel*, ende „alle der andere ballinghe huise van Willem Cusers „doot voorschreven, zoo datter muir, noch stock, „noch stake staende en blive; ende daertoghebiet „alle de metselaers onser stede van Leyden dat „zij dit doen van onser wegghen” 1).

Of het huis Podikenpoel toen inderdaad van den aardbodem is weggevaagd, weet ik niet. Het is zeer wel mogelijk, dat de Leidsche schout daarvoor niet de noodige arbeidskrachten heeft kunnen bekomen. De bevolking was niet op de hand der regeering, of vreesde tezeer voor de machtige ballingen, wanneer die na korteren of langeren tijd weder in genade zouden worden aangenomen. Dit is ook de reden, dat er houthakkers uit Rhenen moesten worden

1) Zie van Mieris' Charterboek deel III, bladz. 602.

ontboden om de boomen „op de hofstede te Pudekenpoel” te vellen, hetgeen blijkens de rekeningen van den rentmeester van Noord-Holland omtrent Paschen van het jaar 1394 plaats had. En om diezelfde reden ook moest dit hout vervolgens op wagens, gerequireerd uit Koudekerk — waar de vader van wijlen Jonkvrouw Aleid woonde — naar den Haag worden vervoerd om ten bate van den Hertog te worden gebezigd. Dat de medewerking der bevolking veel te wenschen moet hebben overgelaten, blijkt ook nog uit een ander bevelschrift van Hertog Aelbrecht uit die dagen. Hij had namelijk aan den baljuw en hoogheemraden van Rijnland gelast een weg aan te leggen van Leiden onder Podikenpoel tot aan de Geest en zag zich genoodzaakt dit bevel 2 Maart 1395 te herhalen met de toevoeging: „Dit en laet niet, also lief als wij u sijn, want wij des niet meer vervolgt en willen wesen”¹⁾.

Het goed Podikenpoel moet in dezen tijd door Hertog Aelbrecht zijn verkocht of geschonken aan zijnen getrouwen heer Floris van Alkemade, in 1392 getrouwd met 's Hertogen nicht Jonkvrouw Elisabeth van Cronenburch ²⁾. De datum en voorwaarden dier overdracht heb ik niet gevonden, maar dit is zeker, dat heer Floris Podikenpoel niet als leen maar ten vrij eigen heeft bekomen.

Nadat de verbannen burggraaf van Leiden 12 April

---

1) Zie van Mieris' Charterboek deel 111, blz. 624.

2) Enkele jaren later kwamen zij in het bezit van de hofstede „Heer Wouters Werf” te Zoeterwoude, welke daarna Kronestein werd genoemd.

1396 weder met den Hertog was verzoend ¹⁾, moet hij er op bedacht zijn geweest Podikenpoel weder terug te bekomen en wel met de bedoeling om zich daar zelf te vestigen, aangezien het huis 't Zand, waar hij te voren had gewoond, was verwoest. De gelegenheid werd hem daarvoor gunstig, want heer Floris van Alkemade kreeg moeilijkheden met heer Gerrit van Heemskerk en kwam bij den Hertog in verdenking. Wel werd heer Floris 17 Maart 1402 onschuldig verklaard van breuken door Hertog Aelbrecht, maar deze verleende kort daarop zijne medewerking tot eene transactie, waarbij de burggraaf weder eigenaar werd van Podikenpoel. „In afcurtinge ende betalinge van den huse ende guede te Pudekepoel” ontving heer Floris van Alkemade eene jaarrente van 32 ₤ 's jaars, door de stad Amsterdam aan den burggraaf verschuldigd, zooals blijkt uit oorkonden van 21 Mei en 18 Augustus 1403 ²⁾.

Een tijdperk van nieuwen bloei brak toen voor Podikenpoel aan, maar het kon niet in het belang van den landsheer zijn, dat dit huis thans in vrijen eigendom aan den burggraaf van Leiden behoorde. De leenband diende te worden hersteld, zooalsdoor Hertog Willem van Beyeren onmiddellijk werd beseft bij zijn optreden in 1404, na het overlijden van zijnen vader Hertog Aelbrecht. Heer Philips van Wassenaer kon toen alleen de herbeleening met zijne erfgoederen erlangen tegen den prijs van

---

1) Zie van Mieris' Charterboek deel III, blz. 643.

2) Zie van Mieris' Charterboek deel III, blz. 778 en 783.

teleenmaking van Podikenpoel. Zoo zien wij „heer Philips, here van Wassenair ende burchgrave van Leyden” den 12^{den} Februari 1405 den Hertog opdragen : „die husinge ende hofstat tot Poedickepoel, staende in den ambocht van Oestgeest, metten boemgairt, cingelen ende graften, houdende te samen omtrent vijf morgen lants; item dairtoe drie ende twintich morgen broeclants ende acht morgen geestlants, den voirs. husinge toebehorende, dairomtrent gelegen”. Tenzelfden dage werd hij daarmede beleend evenals met zijne overige erfgoederen, die hij reeds vroeger te leen had gehouden ¹⁾.

Zoolang Hertog Willem leefde, had de burggraaf, die zijn medestander was geweest in de troebele jaren op het einde der veertiende eeuw, niets te duchten en zal hij betrekkelijk rustig op Podikenpoel hebben gewoond. Na diens dood, in 1417, kwam daarin echter ras verandering, tengevolge van het optreden van zijne ongelukkige dochter Jacoba en hare belagers. Nog zien wij in 1419 den burggraaf op Podikenpoel resideeren, zooals de Leidsche stadsrekeningen uitwijzen : ²⁾

„Des Woensdaghes na Grote Vastelavont ontboot
 „die burchgrave die poortmeesters ende goede
 „luden bi hem *ten Poel*, daer hi mit himluden
 „raemde, hoe men onzen heer van Beyeren ter
 „meester eer ontfaen soude, soe hi corts te Leyden
 „comen soude. . . .

1) Zie van Mieris' Charterboek, deel IV, blz. 4.

2) Zie de uitgave van Mr. A. Meerkamp van Embden, deel I (1913). blz. 320, 340 en 369.

.....
 „Doe Vranck Lodder gevangen was, waren
 „tgerecht vergadert ende ghingen tot den burch-
 „grave te *Poel* om raet mit him te nemen . . . „

maar reeds in het volgend jaar heeft het voor den burggraaf noodlottige beleg der stad Leiden door Hertog Jan van Beyeren plaats, tijdens hetwelk Podikenpoel zal zijn verwoest, als zijnde het huis van het hoofd van het verzet. Heer Philips van Wassenaer moest verder zijn leven in gevangenschap slijten en zijn oudste zoon, heer Henric van Wassenaer, die tegen hem de zijde van Hertog Jan van Beyeren had gehouden, mocht zich in het bezit zijner goederen — met uitzondering van het burggraafschap van Leiden, hetwelk de Hertog aan zich hield — verheugen ¹⁾. Het was dan ook deze heer Henric van Wassenaer, die 17 Augustus 1428, nog tijdens het leven zijns vaders, ontslag van den leenband verkreeg voor de hofstede, waar het huis Podikenpoel had gestaan, met het bijbehorende land ten einde deze oude bezitting den volgenden dag in vrij eigen aan Boudijn van Swieten te kunnen overdragen om daarvan een kloostergoed te maken.

W. A. BEELAERTS.

---

¹⁾ Vgl. de oorkonden van 20 Mei en 17 en 18 Augustus 1420 in van Mieris' Charterboek, deel IV, biz. 550 e.v.